

Szegei emlékek

Bemutatkozás özve

Ladomerszky Margit így írta le megismerkedését Juhász Gyulával: „1926. január 18-ra meghívót kaptam egy bankettre... Kissé zavarban voltam, elhelyezkedtem — majd a nagy-nagy asztal közepe táján szólásra emelkedett egy szép őszhajú ember... Móra Ferenc volt — ahogy a szomszédaim oda-súgták. Hallgattam, hallgattam szép, kerek monda'ait, anekdotázó báját. Azaz csak hallgattam volna, szomszédom azonban folyton zavart a figyelésben. Mikor is egyszer rápillantottam, látom ám: egy torzonborz, szakállas, csúnya ember a szomszéd.”

Az ember tragédiájában Évát és még mi mindent! Vidéki pályafutásom során összesen százhusz főszerepet alakítottam. Mint akkoriban minden vidéki színházban, a szegeiében is úgyszólván hetente volt bemutató.

Szerette a közönség, s ő is szerette a várost. Különösen a híres Onozóné csárdáját. ahová Juhász Gyula is sokat járt. Onozóné szókimondó asszonyság volt, Tisza-parti csárdáját éppen tősgyökeres korcsmárosné természetéért és vastag kiszólásaiért, no meg finom főztjéért szerették az emberek.

Ladomerszky Margit gyakran játszik a rádióban és a televízióban. Ezért sokan talán nem is tudják, hogy nemrégiben nyugdíjba ment a Nemzeti Színházról.

— Sosem gondoltam volna, hogy egyszer még nyugdíjas színésznő leszek — mondja csendesen. — A színészfajta nem tudja elképzelni az életét munka nélkül, mivel azt választotta életcélul, amit szeret, ami az élete. A művészeknél a munka tart, amíg élnek. Nem tudtam elképzelni, milyen a nyugdíjas színész élete. Félttem tőle. Végül is most is játszom, s így meg-nyugodtam.

Kislány korától a szép szavak, a szép beszéd büvöletében él. Édesapja harcos szocialista fém munkás volt, 1919-ben a Láng Gyár egyik termelési biztosja. Ladomerszky Margit első felépése az volt, amikor a budapesti Ferdinánd hídnál az elárvult elvtársak gyermekeinek felruházása közben szavalt.

— S képzelje, milyen találkozásom volt... — mosolyog Ladomerszky Margit. — Nemrég megjelent ez a könyv, a Magyarország története képekben című. Fel-űttem, s ki emeli az egyik fényképről felém a kalapját — az édesapám! Az 1914. május elsejei felvonulók közül pillantott rám.

Nézegetjük a több mint fél évszázada készült képet. S már nem ejtünk több szót Szegedről.

Gulay István

Juhász Gyula volt. — Még ma is úgy hor-dom a szívemben, mint valami ékszer ezt az élményt. Juhász Gyula tudta, hogy nem szép. De amikor ki-nyílt az a puliktya bogár szeme, akkor látszott, mi-féle fények gyalladnak ab-ban az agyvelőben! Nagyon szerettem, szerény, csendes, egyszerű ember volt. Ha feloldódott, folyt belőle a szó. Szakadozott, mindig nagyon őszintén be-szél, legszívesebben nem is nézett arra, akihez a szavait intézte, mégis érződött, mi-csoda nemes szívét és lelket takar az a csúnya, bozontos külső.

Ladomerszky Margit egy évadot töltött Szegeden. A ma is Hódmezővásárhelyen élő Bibó Lajos Juss című darabjában mutatkozott be — Vásárhelyen. Nem volt

könnyű feladata, mert az író „ő”-zó nyelvjárásban írta meg a drámát. A művésznő bemutató előtt végig-járta Szegedet és a suszter-inastól kezdve a pincérg mindenkifől érdeklődött, hogy kell ejteni a szavakat, hogy kell mondani: tehén vagy tőhén, kenyér vagy kenyér.

— Amikor Hódmezővásár-helyen a Faszínházban véletlenül „tőhént” mondtam „tehén” helyett, a közönség gyönyörűségében dobolni kezdett a lábával a padlón! — meséli a nagyszerű színésznő. — Aztán jött sorra a többi szerep. Játszottam Ibsen Solness építőmesteré-ben, a Hamletből Oféliát,

A sziklafalak akrobatái

Amikor a budapest—he-gyeshalmi vonat kifut a ta-tabányai szénmedencét dél-kelet felől határoló hegyszor-sóból, s rövid időre megáll az állomáson, impozáns lát-vány tárul a bámszékodó utasok felé. Ameddig csak a szem ellát, ég felé szökkenő sziklafalak zárják le a ho-rizontot, s a tatabányai ce-mentgyár hatalmas kőfejtő-jének üzemépületei gyufás-katulyányinak tűnnek a rop-pant bányakatlanban. Az eles szemű megfigyelő néha apró, fekete, mozgó pontoka-t vél felfedezni a hegybol-tozatot kettészelő, hetven-száz méterre felívelő szikla-síkon, mintha emberek le-begnének a távolban ég és föld között.

A látvány nem optikai csa-lódás, nem is a képzelet já-téka. A szédítő magasság-ban, a függőleges sziklafala-kon valóban emberek mo-zognak, egy kihálófélben le-vő, de nélkülözhetetlen szak-ma képviselői végzik ott nap mint nap nyaktörő felada-tukat. A szakmai nyelvjárás minireknek nevezi a szikla-falak akrobatáit, akiknek mindennapos dolguk, hogy robbantás után kézi szerszá-maikkal eltávolítsák az om-lásveszélyt jelentő kilazult kőtömböket, nehogy halált-hozó görgeteg szakadjon a bányafalak tövében dolgozó társaikra.

A minér — az elnevezés talán a hajdani olasz szár-mazású kőfejtők, a „gráne-rek” nyelvéből öröklődött — a derekára hurkolt egyszál kötélén ereszkedik alá a függőleges kőfalon, egyik ke-zével az életet jelentő „köl-dőkészinórba” kapaszkodik, szabadon maradt kezével pe-dig bámulatos ügyességgel bá-nik a kurta nyelvű csákányal, vagy feszítővással. A hivatásos alpinistákat felül-műló rátermettség, bátorság és kitartás kell ehhez az apá-ról fiúra szálló ősi mester-séghez, amit viszont mind ritkábban választanak hiva-tásukkal a gépesítéshez, a mo-dern technikához szokott fiatalok. Biztonságosabb, job-ban fizető szakmát választá-

nak, mert a minér munkája a rá leselkedő veszélyektől függetlenül sem könnyű. A nyári napsugárzásban ötven-fokos hőséget lehelnek a sziklafalak, más évszakokban pedig olykor dermesztő szél mervíti el a magasban dolgozók izmait.

Jelenleg hatan űzik a tatabányai cementgyár kőbányá-jában az ősi mesterséget. Ebben a szakmában ötven év a végső korhatár, s ha majd az utolsó minér is el-hagyja a sziklavárat, nem tudni, lesz-e, aki átveszi posztját.

A minden akadályt leküz-dő embert ennél a nélkülözhetetlen munkánál a gép, a modern technika egyelőre még nem helyettesítheti.

Szamos Rudolf:

Káin szigete

18. — Jól van. Kösz. Lassan esedékes lesz az az üveg francia konyak. Lehet, hogy rövidesen el-jutok a maga medvebarlangjába, akkor ma-gammal viszem, és iszunk erre a bulira...

Marc letette a hallgatót, és kapafojai résén sziszegve préselte ki a levegőt. Úgyet se vetett a még mindig zavartan ácsorgó Fleurotra. Né-hány perc után azonban váratlanul megszólalt:

— Igaz is. Maga nem tudja, milyen madárka repül felénk... Liggio barátocskánk. A hírhedt és nagy corleonei banditavezér és maffiafő-nök. Az a tisztas üzemember, akit néhány hete a svájci rendőrség kapott el kábítószere-csem-pészés gyanújával, de kéresemre szabadon en-gedték... Magát nem akartam a fickó figyel-tetésével terhelni. Ravasz alak. Jannot-t egy-szer már lerázta magáról, és most, úgy látszik, azt a mamlász Pierre-t is kijátszotta... Ertekes ma-dárka, ritka példány. Casetti is szívesen befog-ná az Ucciardone kalitjába... Na, nézzük csak!

17.

A főfelügyelő kis kártya nagyságú karton-lapokat szedegetett elő zseibeiből. Ezt a paszi-ánszot Fleurot főnökétől tanulta.

— Hopp! Ez az — mondta Marc, és ahogy

iskola
életközben

A szülői ház légköre

Felpakolt, otthagya szü-leit és elment a tanyán élő nagymamához. Talán nem is jött volna vissza, ha nem kardoskodik emellett a nagymama. De hiába érvelt avval, hogy nincs otthon egy nyugodt perce, mert csak a veszekedés van napirenden, az idős asszony hajthatatlan maradt. Visszajött és még másnap is kibuggyant szeméből a könny, amikor a szülői ház ridegségéről be-szélte és elkeseredetten mondta:

— Tudja, tanár bácsi, en-gem otthon nem szeret senki!

Hosszú ideig kavargott bennem ez a mondat. Ka-vargott, mert egyre többször hallom, hogy több szeretetet várnak a szülőktől a gyer-keket, mint amit kapnak. Ben-ne élünk a gépek világában, s íme a technikai forradala-gom gyermeke sem más eb-ben a tekintetben, mint mi voltunk: kedvességét, meg-értést, törődést és anyai sze-retetet vár. Egy kislány pan-naszkodott a múltkor: „Anyuka soha nem ér rá beszélgetni velem. Amikor hazaérkezik, ideges. Leül a tévé elé, hogy pihenjen. Még azt sem bánja, hogy nem tudok tanulni...” Mások az alkohol miatt tönkrement családi életre panaszkodnak. Hogy is lenne ott béke és szeretet, ahol részeg apa üti-veri a családot, vagy kábula-tásban éjnek idején az ut-cára kergeti őket. Másoktól azt hallom: otthon megvan mindenem, amit kérek! Új cipő, pulóver. Csak szólni kell! De úgy vagyok vele, hogy egy-egy kedves szó, egy őszinte beszélgetés néha jobban esne, mint egy új ruha, vagy cipő!... De erre már nem ér rá senki!... S valóban, egyre több jelet érzünk annak, hogy a szü-lők körében ilyen felfogás kezd kialakulni: „En meg-teremték a gyermekem számára mindent!” Igen ám, de közben elfelejtik, hogy ez a szeretetnek csak az egyik, s talán a fogalom igazi ér-telmében nem is a leglénye-gesebb oldala. Sokszor az az erzésünk, mintha ebben a gyors életritmusból az em-berek, a szülők megfele-dkezének arról, hogy a gyer-mek életében mennyire fontos és hallatlanul nagy személyiségformáló elem a szeretet, s inkább ajándé-kokkal, az anyagi javak tú-lzott biztosításával szeretnék egyensúlyba hozni azt, amit idegességük, fáradtságuk, vagy más okok miatt elmu-lasztanak. Mintha nem len-ne már türelmük a szülők-nek. Pedig a gyermekneve-léshez nemcsak az anyagi feltételeket kell biztosítani,

hanem ezenkívül a szeretet-tel párosult türelem is szük-séges. Türelem nélkül em-bert nevelni, személyiséget formálni nem lehet.

A gyermekekkel folytatott beszélgetésből az is kiderült, hogy nagyon sok szülő még mindig a régi pedagógiai el-vek szerint dolgozik: kevés tanuló dicsernek meg otth-on jó teljesítményéért, a buzdítás is igen ritka, azon-ban annál többet szidják, korholják őket. Néhol pofon-nal oldják meg ezt a problé-mát, amelyet néhány jó szó-val is lehetne intézni. Így jut a tanuló abba a helyzet-be, hogy egyre inkább „el-idegenedik” az iskolától. Jó lenne, ha a szülők is építené-nek a pedagógusok tapasztala-taira, mely szerint „az elis-merő, buzdító szavak és módszerek nagyobb aránya, a bizalom, a türelem, a si-kerélmény bölcs biztosítása” a legreménytelen esetekben is hatásos lehet.

Nem érthetünk egyet az-zal, hogy a szülő kötelessége mindössze az, hogy ellen-őrizze gyermekét, s a neve-lés már az iskola dolga. Annál inkább nem, mert egy-magában az iskola ennek a feladatnak nem tud eleget tenni. Annál is inkább nem,

mert a pedagógusok túler-helése, a magas osztálylét-számok stb. sokszor a tanítási órák pedagógiai „klímá-ját” is negatív befolyásol-ják. Elgondolkoztató az V. Nevelésügyi Kongresszus eme megállapítása: „az álta-lános iskolai alsó tagozat el-végzése után osztályról osz-tályra csökken azoknak a tanulóknak a száma, akik nem érzik tehernek az isko-lát és a tanulást.” S ebben nemcsak a pedagógusok gondja, hanem a szülői ház gyengébb nevelőmunkájának a bírálatja is benne van.

Teremtse tehát az iskola a tanuló számára olyan légkört, ahol a tanuló jól érzi magát. De ne legyen rideg a gyermek otthona se. A felnőtt ember is mene-kül a szeretet nélküli, kelle-metlen és durva környezet-től. A gyermek is így van. Ha a szülői ház légköre sze-reteteli és vonzó, akkor szí-vesen tartózkodik odahaza, s nem keresi örök csatango-lással máshol a megértést és a barátságot. Igazán jól csak az a gyermek tudja elvége-zni odahaza a munkáját, aki otthonában önmagát is meg-találja.

Bánfalvi József

A budavári „kincses korsó”

Ha nem is mindennapi, de gyakori hír a napisajtóban, hogy házalapozás, szántás, s a különféle földmunkák so-rán hol itt, hol ott bukkan napfényre egy-egy réz, ezüst, ritkán arany pénzérméket rejtő agyagedény. Ezek a többnyire évszázadok óta földben pihenő „kincses kor-sók” becses régészeti emlé-kek, az avatott szakemberek számára régmúlt idők elfe-legett eseményeiről vallanak.

Legutóbb a budai várne-gyedben egy csatornaárók-mélyről került elő az előbbiekhöz hasonló „kin-cses köcsög”, ám rendhagyó módon ezegyszer nem pénz, vagy ékszer, hanem csupán fekete földet, illetve agyagos humusz tartalmazott ez az agyagedény. A szerencsés véletlen úgy hozta, hogy az ásatag lelet Skoflek István-hoz, a neves paleobotanikus-hoz került, aki tüzetes vizs-gálat alá vette a korsó lát-szólag semmitmondó tartal-mát. Csakhamar kiderült, hogy az edényt kitöltő föld 24-féle kultúrnövény magját, illetve meghatározható ma-

radványát rejt, s ez a felfe-dezés tudományos, történeti szempontból legalább annyira értékes, mintha nemesfém-érmeket rejtett volna a lelet. A csodálatosan épségben ma-radt füstös, kormos kerá-mia ugyanis kora árpádkori darab, s a magvakat tartal-mozó föld valamiféle hadi-esemény, vagy tüzvész kö-vetkeztében került az edény belsejébe, az úgynevezett pusztulási rétegből.

A lelőhely, a lelet kora, s a szisztematikusan természetesen hasznonyének mara-dványai alapján érdekes kö-zvetetéseket lehet levon-ni a várnegyed északi részé-nek történetére vonatkozóan. Eddigi ismereteink szerint ugyanis a kora Árpádkorban a Várhegy északi része még lakatlan volt, kiterjedt tele-pülésről legalábbis nem tud-tunk. A korsó tartalmának paleobotanikai vizsgálatai vi-szont intenzív kertkultúra-ról vallanak, ami arra utal, hogy gyümölcsstermelő, sző-lőtelepítő lakói lehettek a Várnak már ebben a korában is.

A milánói rendőrség ügyeletes tisztje lépett a szobába. A beszélgetés félbe szakadt. A tiszt rádiogrammot nyújtott át Marcnak.

— Ez igen! — örvendezett a főfelügyelő, amint a rádiogrammot elolvasta. — Gratulálok az olasz kollégáknak — fordult a milánói rend-őrtiszthez... — Apropos, itt van ez a fény-kép. Luciano Liggót, a többszörös szicíliai gyilkost ábrázolja. Adja le képtávirón Genova-nak azzal, hogy a fickó egy óra múlva érkezik a palermói menetrend szerinti járattal. Ha kiszáll-na, kappják el. Ha nem, akkor kísérfje el valaki Milánóig... Itt pedig vegyék át maguk a figyelmét. Kövessék mindenhol, de hadd mozog-jon szabadon. Nagyon érdekelne, hova megy és kikkel találkozik. Arra azonban nagyon ügyel-jenek, lehet, hogy mások is követik, és az ellen-tábor embere se vegye észre ezt. Rómának meg adja le, hogy a megtalált fekete Lancia autót nagyon díszkérten tartás-k szemmél. Az esti rep-ülőgéppel magam is odamegyek. Világos? Le-hetőleg fényképeket is készítsenek a rómaiak — tette hozzá Marc.

A rendőrtiszt átvette a fényképet, és meg-nyugtatta az Interpol főfelügyelőjét: minden úgy lesz, ahogy parancsolja. A tiszt távozása után Marc Fleurot-ra pillantott.

— Mondja, nem ismer maga véletlenül egy dr. Berti nevezetű urat?

— Berti? — tűnődött Fleurot, és a fejét in-gatta tagadólag.

— Na, nem baj, lényeg, hogy a Bonta-villá-ban lencsevégre kapott KZ 181 700 Milánó rend-számú fekete Lanciát a római kollégák a Hotel Európa parkirozóhelyén megtalálták. Merem remélni, este tízkor Rómában már többet tu-dunk.

(Folytatjuk.)